

ПСИХОЛОГ ЖӘНЕ ПЕДАГОГ ІС-ӘРЕКЕТІН ОҢТАЙЛАНДЫРУ

А.З.Тенкебаева -

С.Аманжолов атындағы ШҚМУ

Мұғалімді практикалық психология саласына тартуды сатылап жүргізілу қажет. Психологке психология мамандығы ұнаса, ол барлық адамдарға да ұнайды деп есептеуі қате пікір. Олай емес. Психологиялық, педагогикалық тренингті бастамас бұрын өмірде және педагогикалық іс-әрекетте арнайы психотехникаларды қолдану арқылы мұғалімді психологиямен қызықтыру керек. Кәсіби әрекетте және жеке өмірде іштей тежелуді, шаршауды басу, жұмысқа деген ішкі күш қуатты оятуда өзін-өзіне арнайы психологиялық көмек көрсету үшін тәжібие жинақтауға арналған сабақтар ұйымдастырылуы шарт.

Мұғалімнің қызығушылығы оянғаннан кейін, тренингтен дәріс және кеңес беру цикілі арқылы психологиялық сабақ өткізуге болады. Психолог мұғалімдерде нәтижелі қарым-қатынас, белсенділік, өзбеттілік қасиеттерін тудыруы керек.

Мұғалімдерге психологиялық көмек көрсету үш негізгі кезеңнен тұрады: практикалық психологияға қызығушылықтарын ояту, арнайы психологиялық жұмыс жүргізуге үйрету және мектепте психологиялық, педагогикалық үйірме ұйымдастыру.

Бірінші кезең: Мұғалімнің практикалық психологияға қызығушылығын ояту. Практикалық психология жайлы әңгімені кез-келген тақырыптан бастауға болады. Мысалы: Қарым-қатынас мәселелеріне, отбасылық өзара қатынас психологиясы проблемаларына, қалыңдықтар, отбасындағы және мектептегі бала тәрбиесі, мінез типтердің психологиялық мінездемесі, астрологиялық типтердің психологиялық үйлесімділігі, өзін-өзі реттеудің психологиялық ерекшелігі, гендерлік психология және т.б. тақырыптарды таңдауға болады.

Практикалық сабақтарды талқылауда белгілі стильді ұстанған жөн. Психологиялық ақпараты өзін-өзі реттеуге және өзін-өзі дамытуға материал ретінде қарастырған дұрыс. Егер әңгіме ойын немесе қалжың формасында өтетін болса, мұғалімнің негативті қысылу сезімінен тез арылуға мүмкіндігі болады. Қажет болса жеке кеңес беру техникасын да қолдану тиімді. Ескере кететін жайт, бұл мәселелердің қайсысын болса да талданғандан психолог кәсіби этикалық қағидаларды сақтай отырып, сыпайылық пен тактикалық жағын да ескеруі керек.

Психологтің бірінші мақсаты мұғаліммен психологиялық тиімді қарым-қатынас жасау, кәсіби шеберлігін көрсету, практикалық психологияға қызығушылығын арттыру. Бұл мақсатқа қол жеткізу үшін психолог ұстазға 2-3 сабақ аралығында 5-7 сұрақтан тұратын сауалнама немесе басқа да диагностикалық әдістемелер өткізіп отыру керек. Ол мұғалімнің өзіндік бағалауын, тұлғалық ерекшеліктерін анықтауға жағдай жасайды. Жалпы

мұғалімге психологиялық көмек көрсетудің бірінші сатысы 5-7 сабақтан тұруы ықтимал.

Екінші кезең: «Жылулық ойындар». Екінші кезеңге өтуде 2-3 сабақты «жылулық ойындарға арнаған жөн, мұнда мұғалім шын ниетпен ойнайды және эмоциялық жағымды күйге қол жеткізуге болады, ойын атмосферасын тудыруға көмектеседі. Бұл ойындарды мұғалімге психологиялық көмек көрсетудегі педагогикалық тренингтерде қолданады.

Үшінші кезең: Психологиялық, педагогикалық тренинг. «Жылулық» ойындарды ойнап болғанан кейін педагогикалық тренингке көшу керек.

Педагогикалық тренинг өткізудің ұйымдастырудың құрылымы: Мұғалімдерге ұйымдастырылған сабақтың орташа ұзақтығы 3 сағат және үш негізгі кезеңнен тұрады.

Бастапқы кезең: «Қыздыру жаттығуы». Бұл кезең жағымды, достық қарым-қатынас орнатуға бағыталған. Негізінен мұғалімдер тренингке өзінің жеке және кәсіби өмірінен шаршаған күйде келеді. Сабақтың басынан-ақ психолог келесі көріністі байқай алады: қатысушылар мазасыз позаларда отырады, дәстүрлі психологиядан дәрісті жазып алу үшін дәптерлері мен қаламдарын дайындық күйінде ұстайды. Бұл жағдайда психолог барлығына келгендері үшін ризашылдығын білдіру арқылы бастауы мүмкін. Содан кейін, қаламдары мен дәптерлерін кейін қойып, орындықтарды шеңберге орналастыруды өтінуге болады. «Біз ойын жағдайында жұмыс істейміз және өз іс-әрекетімізді талқылаймыз. Егер барлығын жазып алу керектігі туындаса, сабақ соңында жазамыз» - деп психолог өз жұмыс барысын түсіндіріп кетуі тиіс. Тыңдаушылар дәптерлерін шетке қойып, орындықтарды шеңберге орналастырғанан кейін психологиялық «қыздыру жаттығуын» бастау керек. Ол бірнеше жатығудан тұрады және келесі мақсаттарды қамтиды: психологті топпен таныстыру, мұғалімдерге «психологиялық демалыс» жағдайын жасау, қатысушылардың ішкі күйін ретке келтіру, т.б.

Психологтің топпен таныстығы. Егер психолог мұғалімдермен бірінші рет сабақ жүргізсе, онда оған топқа деген назары жоғары болу керек, және психологиялық қатынасты тиімді жасай алу керек.

Мұғалімдерден мазасыздықты және шаршауды түсіру. Релаксациялау және психотехникалық демалысты ұйымдастыру мақсатында көптеген жаттығулар өткізілуі мүмкін.

Педагогикалық тренингтің негізгі кезеңі. Негізгі бөлімдегі тапсырмаларды орындау үшін қатысушылардың ішкі күйін реттеу қажет, бұл мақсатта «қыздыру жаттығуларын» өткізген тиімді.

Кәсіби жағдаят үлгісін құрастыру. Психолог топта мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінде болатын белгілі жағдайды моделдеуін ұсынады. Мысалға: мұғалімге мазасыз, тәртіпті бұзатын, сабақ барысына бөгет болатын жеткіншекпен сұхбат жүргізу ұсынылады. Топ амфетеатр типтес отырады, жасанды сахнаға стол және орындық қойылады. Бір мұғалім жеткіншек рөлін ойнайды, ал қалған қатысушылар мұғалім болады.

Соңғы кезең – сабақтың позитивті аяқталуы. Бұл кезең негізгі екі бөліктен тұрады. Бірінші бөлімде сабақта болған оқиғаларға талқылаулар жүргізіледі (топтық рефлексия). Психологтің басты назары топтың қандай жаңалық алғандығына бағытталады: жаңа білім, жаңа дағды және тәжірибелік жұмысқа қатысуы. Қатысушылар жалпы сабақтың ұйымдастырылуына баға береді және жұмысты одан ары дамыту үшін тілектерін білдіреді. Топтық рефлексия жалпы уақыттың шамамен 15 пайызын құрауы керек. Сабақ ұзақтығы шамамен 3 сағат көлемде болса, топтық рефлексия 27-30 минутқа созылуы мүмкін.

Қорытындылау кезеңінің екінші бөлігінде топ мүшелері бір-біріне, психологке демеу көрсеткен үшін алғыс жолдаулар айтылады, жағымды әрі жақсы тілектер айтылады, ілтипатын білдіреді. Егер, топта рефлексия жаттығуы белсенді пікірталасқа ауысса, қарама-қайшы пікірлер табылса келесі жаттығуларды өткізуді тиімді көреміз, ол топ бірлігін арттыруға мүмкіндік береді.

Психологиялық, педагогикалық тренингті ұйымдастырудың психотехникалары. Психологтің мұғалімдермен жүргізген тренингінде ұстанған стилі, қарым-қатынас жасаудағы көрсеткен әрекеттері көп әсер етеді, соған байланысты психолог кәсіби шеберлік пен тәжірибе жинақтау барысында меңгеретін тренинг топтарын басқарудың бірнеше психотехникалық ережелер бар.

Топты басқарудағы бірбеттілік. Психологиялық, педагогикалық тренинг барысында, барлық цикл көлемінде мұғалімдер тобын тек жалғыз психолог басқару керек. Психолог топпен жұмыс істегенде өзінің тәжірибесін, даралығын, топты басқарудағы өзіндік стилінің көрінісін байқату керек. Егер, топты басқа маман басқарған жағдайда, топ іс-әрекетінің темпінде «кескіндер», топ дамуында «үзінділер» пайда болады. Тыңдаушылар жаңа жүргізуші темпіне, әрекетіне, стиліне бейімделуге тағы біршама уақыт кетері анық. Психолог циклдің бастапқы жаттығуларын орындатуға көшсе, онда басқа маманның басқаруына мүлдемге тыйым салынады, өйткені тыңдаушыларды қайта бейімдеуі күрделі мәселесге айналады. Бұл топ мүшелерінің тұлғалық және кәсіби дамуына шек қояды, көп уақыт алды және ынтасын жоғалтады. Топты жүргізуді ұйымдастыруда, бір психолог негізгі жүргізуші болады, ал екінші психолог ойын барысына араласпай бақылаушы, сараптамашы міндетін атқара алады.

Психологтің топты жүргізуге дайындығы. Топпен жұмыс тиімді әрі динамикалық түрде жүру үшін, психолог өзін топпен жұмысқа іштей реттеуі керек. Яғни, топпен психологиялық жаттығуларды бастмас бұрын, психолог өзіне қыздыру жаттығуларын жүргізу қажет. Психологтің іштей реттелуінің бірнеше әдістері бар, мысалы:

1. Артикуляцияны реттеу, коммуникативті қылықтарды белсендендіру мақсатында топпен жаттығу бастасас бұрын, психологке дәлізде немесе көшеде кездескен адамдармен кез-келген тақырыпта қысқаша әңгіме жүргізу ұсынылады.

2. Тыныш ортада, мүмкіндік болса жаттығу жүретін ғимарат ішінде психолог ішкі еркіндікті сақтау, эмоциялық күйін реттеу, мазасыздықты басу мақсатында психотехникаларды қолдануы керек.

3. Тыныш, асықпай сабақ сценарийін ойластыру қажет, жетістікке жетуге іштей сенімділікті арттыру үшін оны қағазға жазып алған дұрыс.

4. Сабақ басталмас бұрын жағымды көңіл күүді қалыптастыру үшін жағымды, қызықты оқиғаны еске түсіріп, қайта жаңғыртқан жөн.

Топқа жетекшілікті қалай жүргізу керек. Психологиялық, педагогикалық тренинг топтарын жүргізудің екі негізгі психотехникалық әдісі бар, ол «Эмоциялық шабуыл жасау» және «Төменнен эмоциялық жанастыру».

«Эмоциялық шабуыл жасау» әдісінде немесе «жоғарыдан жанастыруда» сабақтың басталуының алғашқы минутынан бастап психолог динамикалық түрде белсенді, эмоциялық, өзінің стилін максималды түрде көрсетіп, жұмыс атқарады. Сондықтан, ол өзін сенімді сезінеді, іштей талпынысы болады. Топ жетекшісінің энергиясына бейімделіп, қуат алып, белсенділік таныта бастайды.

«Төменнен эмоциялық жанастыруда» топты жүргізудің бастапқы сатысы жұмсақ бақылауда, жүргізушінің даралығының ешқандай көрінісіне жүзеге асуы мүмкін. Психолог топты сезінбей, топпен психологиялық қатынас орнатпай, зерттеуші әрекетінде жұмыс жүргізеді.

Топты жүргізудің бастапқы кезіндегі бағыты бірнеше факторларға байланысты болады: психологтің ішкі күйіне, шеберлік деңгейіне, тәжірибесіне, оның даралық психологиялық ерекшеліктеріне, ойыншы темпераментіне және т.б.

Негізінен психолог топпен қарым-қатынасты ұйымдастырудың кез-келген әдісін таңдаса да, сабақ басталғанан кейін (20-30 минут) психологтің топпен эмоциялық, коммуникативті және психоэнергетикалық «симбиоз» қарым-қатынасы пайда болады. «Симбиоздың» пайда болу негізінде психолог пен топ арасында бірін-бірі түсінушілік және бірін-бірі сезгіштік шарттары туындауы мүмкін. Психотренер мен топ арасындағы психологиялық контакт жоғалған кезде, топты жүргізушінің басқаруы жүзеге асады (тренингті жүргізудің дерективті стилі) немесе топ психологті манипуляциялайды (еркін стиль).

Топтық сабақтың мазмұнын құрастыру. Сабаққа атауына негізгі идеяны ашатын атау таңдалуы керек. Тақырыптан ауытқу, пікірталас барысында басқа сұрақтардың қойылуы, сабақ кезінде оның мазмұн ауқымын кеңейтіп, жалпылатып жібереді, ал тыңдаушылар нені талқылауға келгендігінен шатаса бастайды. Тренинг аяқталғанан кейін мұғалімдерде қанша сағат босқа отырған сезім пайда болады.

Сондықтан топтық талқылау немесе дискуссия кезінде психолог алдында топ мүшелерінің ойларын бір бағытқа бағыттау міндеті тұрады және тақырыпқа қатысты емес әңгімелерді жауып отыруы қажет. Егер, топ мүшесінің біреуі топқа және психологке кенеттен, эмоциялық, белсенді түрде

мазмұны қызықты бір тақырыпты бастаса ғана бұл ережеден ауытқуға болады. Мысалы, мұғалім өзінің оқушы кезінде ұстазынан қандай қорлық көргенін айта бастаса, оны талқылағысы келсе, оны тоқтатудың қажеті жоқ, себебі ол осы проблемасының шешуін осы топтан іздестіре отырып, негативті сезімдерінен арылғысы келері анық. Бұл жағдайда мұғалімнің жағымсыз жағдайын талқылау керектігі туындап, сабақ сценаріі өзгеруі мүмкін.

Психологиялық, педагогикалық тренингтің сценаріін құру. Сабақ жоспарын құрастыру – бұл топтың ойын іс-әрекетінің сценаріін құру. Психолог топтық қозғалыстың жалпы барысын құруы керек, яғни психологиялық қыздыру жаттығуын қай ситуациядан бастау керек, тренингтің негізгі кезеңінде қай жаттығулар ойнатылуы шарт және ол қалай аяқталуы қажет екендігін анықтайды. Алынатын нәтижелерді болжап, кететін уақыт ауқымын нақтылау шарт. Сабақ барысын жоспарлауда психолог кездейсоқ өзгерістерге де даяр болуы керек, мысалы, ұсынылған тақырып бойынша топ басқа бағытты да ұсынуы ықтимал, күтпеген проблемалар да туындауы мүмкін немесе талдау үшін қызықты, мазмұнды материал шығуы да ғажап емес.

Психологиялық, педагогикалық тренинг барысындағы психолог позициясы.

Психолог тренингтің сценаріін құру кезінде жаттығуларды таңдауда өзіне қызықты және топты жүргізуде өзіне тиімді, жақын ойындарды алғаны абзал. Егер психолог сабақ бағдарламасының психотехникалық жағына толық сенімді болып, оны жақсы білсе, ол өзін еркін ұстайды, эмоциялық жағымды күйде болады, еркін импровизациялайды. Бұл арқылы психотренердің даралық және кәсіби ерекшеліктері, өзіндік стилі мен мазмұндық айырмашылықтары байқалады. Сондай-ақ, психолог топқа өзі құрастырған жаттығуларын да ұсына алады.

Психологиялық, педагогикалық тренинг кезіндегі ойындар мен жаттығулардың арасындағы құрылымдық және коммуникативті байланыстар. Мұғалімдермен топтық психологиялық сабақ әдетте 4-6 жаттығу мен ойынан тұрады. Оларды таңдау тақырыпқа сәйкес бірзділікпен, логикаға сүйенуі керек. Тренинг толық әрі үйлесімді болу үшін, міндетті түрде эпизоттар арасында коммуникативті және мазмұндық байланыс болғаны шарт. Мысалы, ол келесі тіркестерден тұруы ықтимал: «сізге қызықты болды ма? Жақсы. Ал енді мен тағы бір жаттығу ұсынамын. Ойнап көрейік»; «Сізде бәрі жақсы іске асты, жалғастырайық»; «Тағы кімнің ойнағысы келеді! Марғабат» және т.с.с.

Әрбір психотренердің өзінің байланыстырушы сөздері болады. Маңызды бұл айтылған сөздер орнымен, ойланып айтылса, бір тапсырмадан екінші тапсырмаға ауысу икемді, үйлесімді, бір-бірімен байланысты жүзеге асады.

Топтық сабақтардың динамикасы. Топтық сабақтың құрылымында өзіндік заңдылықтары бар. Тренинг бағдарламасын немесе сценаріін

жоспарлауда, ойын әрекетінің белгілі бір динамикасын ескерген жөн. Сондай-ақ, мұндай динамиканы практикалық тренинг жүргізу барысында психолог арнайы енгізуі қажет. Мысалы, бірінші кезеңде, психологиялық қыздыру жаттығуы кезінде ойын интригасы пайда болады, ал екінші кезеңде психолог «психологиялық уақыттың» тездеуіне мүмкіндік жасауы шарт, ол жоғарғы нүкте, яғни тренингтің шарықтау шегіне жеткізеді. Ол түрлі формада болуы мүмкін, мысалы: топ мүшелерінің күрделі мәселені шешіп, жеілдеуі және қанағаттануы; топтық белсенділіктің шарықтау шегі; қақтығысты не дауды шешу барысында психологиялық қолдауға ие болуы және т.б. Топты шарықтау шегіне жеткізуге психотренер біртіндеп, бірақ үзіліссіз әкелуі керек. Әдетте, ол үш сағаттық сабақтың екінші сағатында болады. Динамика мен шарықтау шегінің өсуі нәтижелі болуы үшін психолог топтық темпті жоғалтпауы тиіс, әйтпеген жағдайда тренинг қатысушылары зерігіп, жалығу күйіне тап болады. Бұл үшін тренер талқылау барысын тым ұзақ және күрделі етпеуі қажет. Топтың шарықтау шегінен кейін белсенділіктің біраз азаюы, босансу, тыныштану және қанағаттану күйі болады. Содан кейін топтық белсенділік біртіндеп бастапқы деңгейге көтеріле бастайды.

Үшінші кезең – тренингтік сабақтың аяқталуы. Топтық жұмыстың нәтижелерін талдау іске асырылады. Сонымен қатар, тренер топ мүшелеріне өз пікірлерін білдіріп, жағымды тілектері мен алғыстарын айтуға мүмкіндік береді. Тренинг барысында психолог өзі түрлі ішкі күйлерді сезінуі шарт, мысалы, энергия мен белсенділікті біртіндеп өсіп, шарықтау шегіне жету; белсенділіктің төмендеуі және тыныштану. Бұл күйлерді бастан кешіре тырып, психолог топ әсерінде болады және топты жетелейді.

Топтағы диалог және полилог. Жүргізуші «вербальді кеңістіктің» ауқымды бөлігін тек өзі ғана алмауы тиіс. Егер топ тренер кеңестері мен нұсқауларын үндемей тыңдап, тек қана психолог монологын болса, топтық жұмыс тиімсіз болады. Психологиялық, педагогикалық тренинг сабақтарында педагог пен психолог арасында пікір, тәжірибе алмасу қарыстырылады. Психолог назары тек бір ғана топ мүшесінде болмауы керек. Егерде психолог пен сол мұғалім арасындағы диалог ұзаққа созылса, топ жалыға бастайды, өзін «керексіз» сезінеді. Сондықтан қатысушылар санын артыру үшін және бірін бірін дұрыс түсіну үшін, несесе бір-бірінің арасында коммуникативті байланыс орнату үшін психолог төмендегідей сұрақтар қоя алады: «Кім өз пікірін айтқысы келеді?», «Кімде осындай тәжірибе бар?», «Мұғалім айтқанды кім ұқты және не сезінді?», т.б. Психолог әр топ мүшесіне зейін қою керек, олардың әрқайсысының даралығын сезіп, дұрыс түсініп, мұғалім тәртібіндегі акценттер мен дауыс екпіндерін адекватты бағалай алуы қажет. Мұндай көңіл бөлу тек субъективті ғана болмауы шарт. Топтың барлық мүшелеріне деген психологтің нейтралды мейірімділігі топ бірлігіне, жағымды атмосфераға және өзара сенімділікке түрткі болады.

Психологтің топқа және топ мүшелеріне деген эмоциялық-позитивті

қатынасын трансляциялауы. Психолог педагогикалық топқа деген жағымды қатынасын көрсетуі тиіс: мейірімділік, икемділік, әр адамды түсіне алуы, әр адамның маңызды, қызықты қасиетін көре білуі. Мұғалімдер тобында тура сындық пікірлерді айтуға, жүргізушінің өзін жоғары ұстауына, жоғарыдан қарауына тыйым салынады. Әдетте топ жақсы қабылдайтын позитивті ақпараттарды, мысалы, егер психолог әйел адам болса аналық қасиеттер жайлы айтуға болады. Ол түсінісудің, қолдаудың, көмек берудің, қорғаныстың, адамзаттық махаббаттың трансляциясы ретінде көрінеді.

Топты немесе оның жеке мүшелерін психологиялық белсендендіру. Егер топ немесе оның бір мүшесі өзін ыңғайсыз, сенімсіз сезінсе, онда психолог белгілі эмоциялық қысыммен, тікелей көзіне қарау арқылы «психологиялық тарту» әдісін қолдану керек: «Сіз бәрін істей аласыз! Сіздің қолыңыздан бәрі келеді, мен сенемін. Шешім қабылдау керек! Тұрыңыз, әрекет етіңіз!» Сонымен қатар, бұл мақсатта арнайы жаттығулар орындаған жөн.

Топтық тренинг кезіндегі үнсіздік пен үзіліс. Психолог топта пайда болған үнсіздіктің ерекшеліктерін, күйін айрықша сезіне білуі шарт. Егер бұл үнсіздік топтық жұмысқа деген қызығушылықтың жоқтығынан, өз ойын жеткізгісі келмегендіктен пайда болған болса, психолог бұл сәтті тапсырмалармен, жаттығулармен немесе рефлексивті сұрақтармен толтыруы шарт: «Не болды, сіз қалай ойлайсыз?», «Мұндай ыңғайсыз үнсіздік неліктен пайда болды?». Ал егер, үнсіздік себебі – қатты әсерден боса, ойыншылардың уайымы мен ойлауы болса, оны бұзуға болмайды, әр ойыншы өз күйін сезіне білуі керек. Бұл шығармашылық үнсіздік барысында, мұғалімнің ішкі белсенділігі артып, жұмысы іске асады.

Егер топ және оның жеке мүшелері ойыннан бас тартса. Мұғалімдермен жүргізілетін психотренингте олар жиі бас тартып, сабақта өздерін пассивті, тұйық ұстайды. Топтың мұндай тәртіп формасына түрлі себептер түрткі болуы ықтимал: мұғалімдердің шаршауы, сабақ басында қыздыру жаттығуының тиімсіз болуы, тым күрделі, ұзақ, ауқымды ойындардың болуы, кенеттеп пайда болған «психологиялық шұңқыр», яғни белсенділік пен қызығушылықтың төмендеуі және т.б. Мұндай жағдайда жаттығуды директивті түрде міндеттеп орындату тиімсіз. Сабақтың жалпы бағдарламасын түсіндіру, жатығуды орындау барысында мұғалімдердің өздеріне сәйкес тәртіп формасын өзбетті таңдауға мүмкіндік беру, топ мүшелерінің біреуінен уақытша жүргізуші рөлін алуды өтіну арқылы топтың қызығушылықтарын арттыра білу қажет. Психолог ойынды немесе жаттығуды өзі ойнап көрсетсе тиімді болады. Топтың сенімсіздігін байқаған кезде, психолог «ал енді, мен өзім істеп көрейін» немесе «менен бастайық» деген пікірін білдіруі керек. Топ мүшесі ретінде өзі мысал болып әрекеттенсе, психологке деген сенім артады. Сондай-ақ, топ мүшелерінің бірі жаттығуларға қатыспай, жалпы талқылауға араласпай, бақылаушы рөлі таңдауы да мүмкін. Мұндай адам топ белсенділігіне нұқсан келтіріп, деструктивті бастауға түрткі болады, ыңғайсыздық, жайсыздық күйге

әжеледі, осылардың салдарынан тренингке қатысушылар жұмысқа қатысудан бас тарта бастайды. Егер ойыншы ешкімге кедергі жасамаса, бұл жағдайда оны жайына қалдырып, назар аудармай қою керек, біраз уақыт өткеннен кейін, ол өзі жаттығуға қатысуға бел байлайды. Егер қатысушы пассивтілігі топ мүшелеріне әсер ететін болса, психолог оны міндетті түрде ойынға қосуы шарт. Оған қайта-қайта бағыттаушы сұрақтар қойып, жұмысқа қызығушылығын қолдап отыру керек.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Овчарова Р.В. *Технология практического психолога образования.* – М., 1999. – 256 с.
2. Петрусинский В.В. *Игры: обучение, тренинг, досуг. Кн.4. Психотехнические игры.* – М., 1994. - 116 -119 с.
3. Гамезо М.В. *Психологическая служба в школе: вопросы теории и практики // Психологический журнал.* – 1981. – Т.2.- №2. - 109-115 с.
4. Дубровина И.В. *Школьная психологическая служба: Вопросы теории и практики.* – М., 1991. – 219-232 с.
5. Ключева Н.В. *Технология работы психолога с учителем.* – М., 2000. – 35 с.
6. Чернявская А.П. *Педагогическая техника в работе учителя.* – М., 1996. – 93-94 С.
7. Абрамова Г.С. *Практическая технология.* - М., 1997.– 368 с.
8. Анисимова Р.А. *Психологическая школа и мастерство педагога // Советская педагогика.* - 1990. - №2. – 53-54 с.
9. Питюков В.Н. *Основы педагогической технологии.*– М., 1999. - 445 с.

Резюме

Данные материалы позволяют постичь особенности профессиональной психолого-педагогической деятельности, а также позволяют педагогу познать себя. Новизной представленного в статье материала является предложенный анализ элементов психологических тренингов.

Summary

The given materials allow to comprehend features of professional psihologo-pedagogical activity and as allow the teacher to learn itself. Novelty of the material presented in article is the offered analysis of elements of psychological trainings.